

Szolnoky Erzsébet: *Fellebbezés helyett*. Apor Vilmos püspök élete és vértanúsága. Szeged, Szent Gellért Egyházi Kiadó (1990), 174 o.

Balássy László: *Apor Vilmos, a vértanú püspök*. Budapest, Ecclesia (1989), 186 o.

Bizonytalansággal teli időkben különösen is szükség van példaképekre, akiknek sugárzó egyénisége, megalkuvás nélküli okossága és emberszerető áldozatkészsége bennünk is mozgósítja a jóra kész csírákat.

Apor Vilmos alakja messze kimagaslik századunk történelmében. Emlekezete még ma is élénken él azokban, akik személyesen is megtapasztalhatták papi szívének melegét Gyulán plébánosi (1918-1941), majd pedig Győrött püspöki (1941-1945) tevékenysége folyamán. Neve országSZerte a II. világháború éveiben, főként ennek utolsó hónapjaiban vált ismertté. Sokak tudomására jutott bátor kiállása a nyilas önkénnyel szemben. Halálának híre és körülményei pedig futótűzként terjedtek el, megrökönyödést és csodálatot váltva ki. Bár egyénisége, családi körülményei és neveltetése folytán, sokban különbözött Mindszenty hercegprímásétól, alapbeállítottságában, a magyarság és a keresztény értékek rendületlen szolgálátában ugyanazt az utat járta.

Ósi erdélyi nemesi család sarja volt; a székelység sorsa mindig szívügye maradt. Jellemét acélossá keményítette a gimnáziumi években kapott jezsuita nevelés, megőrizve a kultúra, a zene, a szép iránti érzékét. A fegyelmezett külső érzékeny és szeretetre kész, imából táplálkozó bensőséges-séggel párosult. Felelősségtudata a szociális problémákkal szemben innsbrucki egyetemi tanulmányai folyamán alakult ki. Ezért minden erejét és befolyását felhasználta arra, hogy plébániáján, egyházmegyéjében és – a püspöki kar megbízottjaként – az egész országban ne csak a kifejezetten vallásos jellegű egyesületek (pl. a Mária Kongregációk) verjenek gyökeret, hanem a legkülönbözőbb szociális intézmények és mozgalmak is, mint pl. a Szociális Misszió Társulat, KALOT, KALÁSZ stb.

Életének kulcsát az Isten és az emberek iránti áldozatos szeretetében találhatjuk meg. Ez képesítette arra, hogy a kockázat tudatában, 1945. március 30-án, nagypénteken szembeszálljon a garázdálkodó orosz katonákkal. Az Istentől adott női méltóság védelmére áldozta életét.

Rövidesen halála után megindították az eljárást boldoggá avatására. A politikai helyzet következtében azonban mind ez, mind pedig a külső tiszteletnyilvánítás holt vágányra került.

Első nagyobb életrajza dr. Közi Horváth József pápai prelátus, volt győri országgyűlési képviselő és Apor püspök közeli munkatársa tollából jelent meg Münchenben, 1977-ben. A második, bővített kiadást Szamosi József rendezte sajtó alá, és 1984-ben ugyancsak Münchenben adták ki. Közi Horváth könyvében nemcsak felhasználta az addig megjelent irodalmat, hanem adatokat gyűjtött Apor püspök Nyugatra távozott ismerőseitől és rokonaitól is. A püspök halálának körülményeire vonatkozóan pedig főleg dr. Zágón Józsefnek, a püspök irodaigazgatójának és gróf Pálffy Józsefnek, a püspök unokaöccsének beszámolóira támaszkodott. Egyikük Olaszországban, a másik pedig Ausztriában élt, de mindketten tanúi voltak a halálos lövésnek és az azt megelőző eseményeknek. Pálffy Józsefet is érte golyó-lövés ez alkalommal.

Örülünk, hogy most csaknem egyidejűleg két könyv is megjelent Magyarországon a vértanú püspökről. Mind a kettő sokban támaszkodik Közi Horváth munkájára, ugyanakkor kiegészíti. Szolnoky Erzsébet sokat merít Apor püspök naplójából, valamint a győri püspöki és a pannonhalmi bencés levéltár adataiból. Külön tárgyalja Apor püspök társadalmi, katolikus politikai tevékenységét. Sorait olvasva reméljük, még az is sokat tanulhat és tisztelettel hajlik meg Apor Vilmos jelleme előtt, aki a mai megváltozott társadalmi körülményekben esetleg más konkrét utakat és elgondolásokat tart megfelelőnek nemzetünk erkölcsi megújulására.

Balássy könyve több ponton kiegészíti a két másik szerzőt. Pl. ecseteli a püspök zenei érzékét és imaéletét, valamint külön említi, hogy mit próbált tenni a papi hivatások érdekében. "Emlékek tükrében" címen pedig Apor püspök egykori gyulai híveitől közöl tanúságtételeket.

A vértanú püspök halálának körülményeiről Balássy rövidebben számol be, és egy harmadik személy, dr. Cseh Sándor elbeszélését követi. Véleményünk szerint dr. Zágón és Pálffy József tanúságtételei fontos szempontokra mutatnak rá, amelyeket érdemes kiemelni.

Remélhetőleg hamarosan kiadhatják Apor püspök naplóját is. Ezzel lelkivilága még közelebb kerülhet hozzánk.

Benkő Antal